Татар дөньясы феномены

Очрашу

Язучы, җиде китап авторы (аның дүртесе русчага тәрҗемә ителде) Зифа Кадыйрова белән мин "Язмыш сынавы" дигән беренче китабы чыккач таныштым. Күзкәй авылы китапханәчесе Тәнзилә Шәйхнурова аны укучылар белән очрашуга чакырды. Авторның үзен күргәнче китабын кулымнан төшермичә тән буе укып чыктым. Елатты да, уйландырды да язучының беренче иҗат җимеше. Очрашу ис-киткеч җылы, дустанә шартларда барды. Тыйнаклыгы, матур фикер йөртүе, гадилеге белән күңелгә кереп калды ул. Ире Марсель белән килгән иде, аны-сы бөек философ Омар Хаямның гасырлар түреннән килгән афоризмнарын тәрҗемә итеп укып шаккаттырды. Бу очрашу китап укучылар күңеленә кереп калды һәм бер-бер артлы китаплары чыккан саен аны очрашуга көтәләр иде.

Беренче очрашудан соң еллар үтте. «Язмыш сынавы»ннан ары Зифаның «Сагынырсың—мин булмам», «Көтеп узган гомер», «Бәхеткә юл кайдан», «Яраларың белән яратырмын», «Урланган яшьлек», "Синсез килгән язлар"китаплары дөнья күрде. Әле шунысы да бар, күп санлы укучылар соравы буенча кайбер китапларын кабат-кабат бастырды ул. «Язмыш сынавы», «Көтеп узган гомер» әсәрләре сәхнәләштерелде һәм тулы заллар җыеп, театр сәхнәләрендә уңыш белән барды.

Без Зифа белән очрашмыйча тормадык. Бәхеткә димме, минем сеңлем яши торган подъездда квартира алды ул. Очрашкалап торсак та, җәйге айларда бакчадагы йортында яши, иҗат өчен табигать кочагыннан гайре хиссияти дөнья бармы соң?! Тик көтмәгәндә аның ул йорты янып көлгә очты. Ире Марсельнең вафатыннан соң Зифаның икенче зур югалтуы булды бу. Тәмамланып килә трган романы, чираттагы сюжетлары, укучылардан килгән кочак-кочак хатлар—барысы да юкка чыкты.

Менә шунда да зарланып йөрмәде, үзеге өзелгәндер аны-сы, әмма сынауларны сабырлык белән кичерә белә ул. Менә шундый күркәм кешегә кунак булып килдек бүген. Аның кунакчыллыгын сокланып сөйлиләр иде, чыннан да шулай булып чыкты. Өенең эче нурлы, бер артык әйбер юк, кыйммәтле җиһазлары зәвык белән урнаштырылган. Иң сокландырганы—диванга каршы куелган камин, ул авыл мичен хәтерләтә. Хуҗабикә үзе дулкынланып торган чәчен каплап ак яулык чөеп бәйләп куйган, бизәкле күлмәк өстеннән кигән алъяпкычы килешеп тора. Өстәл тулы татар халык ризыклары. Әни өенә кайткан кебек рәхәт булып китте. Язучыбыз оста хуҗабикә дә икән әле.

Өстәл янында сүз бәйләнеп китми торды бераз. Тәнзилә дә, шәһәрнең Муса Җәлил исемендәге китапханәсе хезмәткәре, "Ләйсән" әдәби берләшмәсе җитәкчесе Роза Хәмидуллина да хуҗабикәне иҗат планнарын сорап бимазалама, дип кисәтеп куйган иде. Мин үзем болай сүз тыңлаучан кеше. Соң, кайчаннан бирле күрешелмәгән, язучы нинди уйлар, нинди планнар белән яши? Мин бит халык арасында йөрим—укучылары аның китабын көтәләр. Шул кадәр күп китаплар чыгарып, укучылар, инде хәзер тамашачылар мәхәббәтен яулаган, әдәбият дөньясына шактый өлеш керткән язучының республиканың язучылар берлеге әгъзасы булмавы иҗаты белән якыннан таныш укучыларны гаҗәпләндерә. Шул хакта сорамый булдыра алмадым.

– Мин үземне язучы дип йөрмим. Язучылар берләшмәсендә әгъза булу минем өчен мөһим түгел. Ходайдан вакыт җитмәгәндер. Мине укучылар кабул итте, менә шул бик мөһим миңа. Үзем дә язмыйча тора алмыйм, ул күңел халәте, укучыга сөйләр сүзләрем, хәзер инде алар алдында күпмедер җаваплылыгым да бар,--ди Зифа.—Утырдым да яздым түгел бит. Героем дөньясына шулай тирән керәм: елыйм да , борчылам да, кайчагында сөйләшәм дә, язуымнан туктап киңәшләр бирәм. Китап әзер булганчы мин геройларым арасында яшим. Кем әйтмешли, дөнья кайгысы китә.

Мин бит кулыма каләм алганда язучы булырмын дип башыма да килмәгән иде. Язмыйча булдыра алмаганга күрә яза башладым. Кызлар, беренче китабым шул кадәре тиз таралып бетте, үзем дә аптырап калдым, шул миңа этәргеч булды. Кешегә җан ризыгы, аның күңелен аңлау кирәк. Мин бит фәлсәфә сатмыйм, сәясәткә кермим. Гаилә проблемалары, хатын-кыз язмышы турында язам. Геройларымны да тормыштан алам. Хатын-кызга бүген ныклык, сабырлык кирәк. Миңа кайчакларда тормыш авырлыгы хәзер, башлыча, хатын-кыз иңнәренә төшә сыман. Очрашуларда еш булам. Егерме кеше җыелганмы анда, унмы килергә тырышам,төрле язмыш кешеләре була араларында. Язмышларын сөйлиләр, сораулар бирәләр – китабымда шуларга җавап табарга тырышам.

– Зифа,бер очрашуда сиңа геройларың алдына сынауларны күбрәк куймыйсыңмы, укыганда елап бетәм,- дип сорау биргәннәр иде,--дип сүзгә кушыла Роза.

– Тормышта барысы да шома гына бармый. Хәзерге заман үзе сынаулар чоры сыман тоела миңа. Кызлар, үзегез дә беләсез, гаилә алдына нинди генә проблемалар килеп басмый бүген:матди кыенлыклар дисеңме, хыянәт ачысы, балалар язмышы...Еш кына язмышында очраган сынау алдында кеше япа-ялгыз кала. Бала чагымнан җиңел тормышта үсмәдем, хезмәтем авыр иде.Ирем белән ул белән кыз үстердек. Шөкер, алар менә дигән гаилә корды-лар, балалар үстерәләр. Төрле чаклар булды. Хатын-кызга сабырлык, уйлый, нәтиҗә ясый белү кирәк. Геройларыма киңәш бирерлек тормыш тәҗрибәм бар дим мин, аннары күзәтә, кешеләр белән аралаша белсәң, сорауларга җаваплар табыла. Ә авыр хәлдә калган укучы китапларымнан җавап таба, чагыштыра.Болар хакында очрашулар вакытында үзләре сөйлиләр.

Сүз чыккан икән, Зифаның бүгенге көндәниләр өстенә эшләвен сорамый калып була мени. Язылып бетмәгән әсәре бар, яңаны башлаган. Әйдә, укы әле, дим. Авторның серен алдан чишергә ярамый да бит, сорамый булдыра алмадым, укучылар да көтә ич. Наутбугын ачып укый башлау белән Зифаның күзенә яшь тыгылды, тавышы калтырап чыга башлады. Укуны Роза дәвам итте. Сүз герой егетләребезнең кичерешләре, батырлыклары , аналарның борчулы көннәре турында ...

Менә шулай рәхәтләнеп аралаштык, илгә-көнгә тынычлык теләп дога кылдык. Билгеле инде, бүгенге татар дөньясының феномены, шулай дип әйтергә хакым бардыр, төзүче-монажчы булып эшләгән ул , 48 яшендә кулына каләм алган һәм китап укудан бизә башлаган татар дөньясын "йокы"дан уятырык, башка телгә тәрҗемә итәрлек китаплар иҗат итте. Әсәрләрен сәхнәләштерделәр, халык аларны карарга зал тутырып йөри. Бүген, әнә, үзен аның әсәре буенча куела торган спектакльне карарга, автор буларак, Мәскәүгә чакырганнар. Ә без аңа иҗат уңышлары теләп, очрашудан калачак матур истәлекне күңелләргә салып, рухи бер җылылык алып таралыштык.

Заһидә Нәбиуллина,
ветеран журналист.